

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Мелітополь, 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

**ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ
«УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В
ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**Мелітополь
2020**

Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти.
Випуск 24 / Збірник науково-методичних праць/ Таврійський державний
агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного– Мелітополь, 2020.
– 581 с.

У збірнику наведено матеріали з навчально-методичної і виховної роботи науково-педагогічних працівників університету за підсумками науково-практичної конференції 2019-2020 навчального року.

Редакційна колегія:

Кюрчев В.М., д.т.н., професор, ректор ТДАТУ (головний редактор); Ломейко О.П., к.т.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ТДАТУ (заступник головного редактора); Надикто В.Т., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Кюрчев С.В., к.т.н., професор, декан механіко-технологічного факультету; Назаренко І.П., д.т.н., професор, декан факультету енергетики та комп'ютерних технологій, Карман С.В., к.е.н., доцент, декан факультету економіки та бізнесу; Іванова І.Є., к.с.-г.н., доцент, декан факультету агротехнологій та екології, Болтянська Н.І., к.т.н., доцент кафедри ТСС АПК

Статті опубліковані мовою оригіналу

Адреса редакції: 72312, ТДАТУ пр-т Б. Хмельницького, 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.

e-mail: nmc@tsatu.edu.ua

Науково-методичний центр університету

УДК 378.14

**Іванова І. Є., к.с.г.н., доц., Прісс О. П. д.т.н., проф., Тараненко Г. Г.,
к.пед.н., доц., Шлєіна Л. І., ст.викл., Чебанова Ю.В. ст.викл.,
Євстафієва Е. С., ас., Красуля Я. Г., психолог
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного**

Коломоєць-Гаркуша О.В., директор тренінгового центру EXPERT-INFO

**ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ «SOFT SKILLS» У СТУДЕНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА ЕКОЛОГІЇ ЯК ОДИН З
ВАЖЛИВИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК
МОЛОДІ**

Анотація. Обґрунтовано актуальність здобуття студентами «soft skills»; запропоновано перелік тем в розрізі формування «м'яких навичок», що є актуальними для здобувачів вищої освіти; представлено результати моніторингу взаємодії студентської спільноти з сертифікованим коучем, директором агенції EXPERT-INFO на етапі формування елементів професійної комунікативної ефективності майбутнього фахівця аграрного напрямку, сфери обслуговування та інших спеціальностей, що є актуальними для південного регіону України.

Ключові слова: «soft skills», «м'які» навички, працевлаштування, випускники, молодь, планування, системність, якості успішних особистостей, професійні навички.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації, зумовлюють перехід людства до постіндустріального (інформаційного) суспільства. Останній спонукає розвиток нових тенденцій в освіті, створення сучасних освітніх технологій пошуку альтернативних форм освіти, інноваційної стратегії навчання й виховання, розгляду освіти в контексті культури і творчості тощо. Фундаментальна зміна стратегічних цілей освіти і перехід до її антропоцентричної, гуманістичної моделі зумовлює становлення нової освітньої парадигми та інноваційних методів навчання, що можливо лише за оновлення форм та методів керування освітніми процесами.

Для того, щоб національна освіта могла інтегруватися у світовий освітній простір, необхідно опікуватися не тільки поліпшенням нашого матеріального стану, забезпеченням життя на потрібному рівні тощо, але й духовним розвитком людини, завданням формування ціннісного світу особистості, синтезом її емоцій і раціональних почуттів і мислення [1,2].

З переходом у розвинутих країнах до суспільства постіндустріального типу, вимоги до набутих у ЗВО знань, навичок і вмінь суттєво модифікуються, причому дедалі зростаючими темпами.

Вміння користуватися комп'ютерними технологіями і обладнанням, а також знання іноземних мов поступово переходять із розряду важливих рис сучасного фахівця у розряд інструментальних вмінь і навичок, які необхідні такою ж мірою, як і звичайна грамотність. Вирішальними стають:

- знання, здебільшого спеціальні, більш наближені до практики, а також міждисциплінарні;
- вміння і здатності здобувати знання самостійно протягом усього життя;
- системність і стратегічність мислення в умовах широкого розповсюдження глобалізаційних процесів, вміння працювати із зарубіжними партнерами тощо.

Українські випускники вищих навчальних закладів не завжди вписуються у зазначені тенденції — передовсім через стан сучасного українського суспільства, який є ще вельми далеким від постіндустріального, та через недавній початок фундаментальних реформ вітчизняної вищої освіти.

З іншого боку, не можна не відмітити досить високий рівень розуміння українською студентською молоддю тих якостей, якими належить оволодіти під час навчання у ЗВО [3].

В умовах прагнення до Європейського простору освітній процес сучасного ЗВО повинний відбуватись з урахуванням не лише фундаментальних компетенцій їхнього професіоналізму, але й «м'яких» компетенцій, необхідних для студентів усіх спеціальностей, про що свідчить вивчення особливостей зарубіжного досвіду [4].

В Україні поняття «soft skills» є відносно новим і достатньою мірою недослідженим. Тож розгляд питання розвитку «м'яких» навичок студентів під час їх навчання в університеті надзвичайно актуальне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні поняття «soft skills» є відносно новим та недослідженим. Хоча, реагуючи на запити ринку праці, тренінгові агенції пропонують курси з навчання soft skills. При чому інтерпретація soft skills може істотно різнитися. Деякі зрушення в цьому напрямі є і у класичних навчальних закладів.

Так, у статті Е. Айнгорна та Н. Олексива [5], викладений досвід викладання курсу «Soft skills для інженерів» в Луцькому національному технічному університеті, який був розроблений в рамках реалізації міжнародного проекту TEMPUS «Професійно-орієнтовані магістерські програми в області інжинірингу в Росії, Україні, Узбекистані». Також навчання за напрямом soft skills пропонує міжкорпоративний відкритий ІТ-університет BIONIC University [6].

Але найбільш різнобічний та детальний опис механізмів оволодіння «soft skills» викладено у дослідженнях зарубіжних науковців. Аналіз зарубіжних джерел доводить, що такі дескриптори якості освіти як «знання, навички та вміння» не визначають у достатньому обсязі професійні якості фахівця.

Актуальні професійні якості сьогодні передбачають наявність глибших, більш практичних, гнучких знань у межах компетенцій. Так, Д. Гоулман вважає, що ефективність сучасної професійної діяльності визначається через ступінь володіння навичками соціальної взаємодії та міжособистісного спілкування. Саме «soft skills» ведуть до «жорстких результатів» і вони є пріоритетними під час корпоративного навчання, а успіх кар'єрного зростання залежить від рівня сформованості емоційного інтелекту [7].

Американський дослідник проблем професійної освіти Б. Амадей звертає увагу на зміну сутності педагогічної діяльності при підготовці майбутніх фахівців. Він зазначає, що основними функціями викладачів є педагогічна співпраця під час розвитку креативного потенціалу студентів та формування особистісно вагомих якостей. Дослідник наголошує на важливості розвитку навичок соціальної взаємодії, оскільки саме вони визначають фахівця як професіонала [8].

Формування цілей статті. Мета даної публікації – ознайомлення з системою soft skills навичок універсального характеру, які необхідні майбутньому фахівцю аграрної сфери, сфери обслуговування та інших галузей професійної діяльності; висвітлення можливостей для напрацювання «м'яких навичок» в освітньому процесі за ОП: «Садівництво та виноградарство», «Агрономія», «Екологія», «Геодезія та землеустрій», «Цивільна безпека», Харчові технології» та «Готельно-ресторанна справа».

Для реалізації поставленої мети було виконано наступні завдання:

- визначення аналізу затребуваних тем особистісного росту здобувачів вищої освіти факультету АТЕ;
- проведення анкетування з представниками молоді факультету з питань ранжування обраних тем за ступенем актуальності;
- започаткування механізму розвитку обраної студентською спільнотою актуальної навички soft skills шляхом проведення тренінгу директором тренінгового агентства EXPERT-INFO;
- спільно з штатним психологом ТДАТУ ім. Дмитра Моторного проведено моніторинг студентської спільноти факультету АТЕ з питань зворотного зв'язку після роботи коуча тренінгового агентства EXPERT-INFO;
- визначення подальшої траєкторії розвитку soft skills, що є актуальними для здобувачів вищої освіти факультету АТЕ.

Виклад основного матеріалу досліджень. У соціальному змісті навик визначається як дія, сформована шляхом повторення, яка характеризується високим ступенем оволодіння та відсутністю елементної сумлінної регуляції та контролю. Тобто, на рівні навиків людина діє автоматично, не замислюючись над тим, що і як потрібно робити, тоді як уміння, на відміну від навиків, завжди потребує активної інтелектуальної діяльності [9].

Уміння працювати в команді, витривалість, здібність переконувати або йти на компроміс — без переліку так званих «м'яких» навичок сьогодні не обходиться практично жодне оголошення про вакансії. Фактично при підборі

персоналу будь-якої сфери перевіряється відповідність претендента вимогам, які поділяються на дві категорії [3, 10]: — «жорсткі» вимоги («hard skills»), їх легко виміряти, вони є досить об'єктивними. До цієї групи відносять професійні знання, вміння та навички, які необхідні при виконанні маркетингових завдань підприємства. — «м'які» вимоги («soft skills»), їх складно виміряти, а тому їх оцінка носить суб'єктивний характер (чесність, ініціативність, працелюбність, здатність до навчання, творчі здібності тощо).

Термін «soft skills» найчастіше при перекладі визначають «м'які» навички (компетенції), проте зустрічаються й інші переклади, наприклад, людські або уніфіковані. «Soft skills» — соціологічний термін, який відноситься до емоційного інтелекту людини, свого роду перелік особистих характеристик, які так або інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми. Це навички, прояв яких достатньо важко виявляти, безпосередньо визначати, перевіряти, наочно демонструвати. До цієї групи належать індивідуальні, комунікативні та управлінські навички. Поняття «soft skills» пов'язане з тим, яким чином люди взаємодіють між собою, тобто «м'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для роботи.

За даними досліджень, професійну успішність визначають саме «soft skills». Для кар'єрного зростання потрібно починати їх застосовувати з самого нижчого рівня. Ключова різниця в оволодінні «soft skills» і «hard skills» полягає в тому, що «м'яким» навичкам складно навчитися з книжок або просто виконуючи свої функціональні обов'язки. У сучасному світі головне — це інформація, а саме володіння певними знаннями — статичне, адже вони можуть швидко стати неактуальними та застарілими. Набагато важливіше здобути необхідну інформацію в потрібний момент. Відповідь на цю жорстку вимогу ринку праці можуть дати ті люди, які зможуть оволодіти «м'якими» навичками.

Дослідження з питань ознайомлення студентів з системою soft skills навичок універсального характеру, які необхідні майбутньому фахівцю аграрної сфери, сфери обслуговування та інших галузях професійної діяльності; висвітлення можливостей для напрацювання «м'яких навичок» в освітньому процесі за ОП: «Садівництво та виноградарство», «Агрономія», «Екологія», «Геодезія та землеустрій», «Цивільна безпека», Харчові технології та «Готельно - ресторанна справа» було проведено у 2019 році на факультеті АТЕ в межах циклу кураторських годин (рис.1).

Керівництвом факультету разом з психологом ЗВО Красулею Я. Г., та партнером закладу директором тренінгового агентства EXPERT-INFO Коломоець-Гаркуша О. В. було визначено 5 основних тем напрямку soft skills, що стали актуальними для 76 респондентів, які отримують освіту в межах 7 спеціальностей факультету АТЕ, а саме:

1. Планування та системність-таємна зброя успіху!
2. Якості успішної особистості сьогодення;
3. Багатозадачність та сфокусованість – в чому успіх?;
4. Важливі сфери життя: як визначити та збалансувати всі складові?;

5. Як правильно ставити мету для її швидкого досягнення?.

Рис.1. Дослідження з питань ознайомлення студентів з системою soft skills

Результати моніторингу з питань ранжування зазначених тем показали, що максимальний попит у молоді мала тема: «Якості успішної особистості сьогодення».

У межах циклу кураторських годин «Історія успіху особистості та компанії» впродовж 2019 року молода академічна спільнота факультету мала можливість поспілкуватись з бізнес-лідерами різних галузей регіону. Для задоволення запиту молоді директором тренінгового агентства EXPERT-INFO О. В. Коломoeць-Гаркушою було проведено лекцію з елементами тренінгу - «Якості успішної особистості сьогодення».

Моніторинг студентської спільноти факультету АТЕ з питань зворотного зв'язку після роботи коуча тренінгового агентства EXPERT-INFO О. В. Коломoeць-Гаркуши визначив, що зацікавленість та потреба в зазначеній темі становить 78% у 76 респондентів. Аналіз опитування здобувачів ВО в розрізі 1-4 курсів навчання ОР «Бакалавр» визначив, що максимальна зацікавленість за обраною темою визначена у студентів 1 курсу- 94,1% молоді виявило бажання взяти участь у заході за новою тематикою в сфері удосконалення особистісного розвитку. Зацікавленість в зазначеній темі у студентів 2, 3, 4 курсів визнана на рівні: 62,5%; 28,6%, 63,6% - відповідно. У цілому на запитання: «Чи бажаєте Ви взяти участь у заході за новим напрямом особистісного розвитку?» - «ТАК» - відповіли 68,6 % учасників семінару-тренінгу.

Для визначення якості роботи коуч-тренера тренінгового агентства EXPERT-INFO О. В. Коломoeць-Гаркуша зі здобувачами вищої освіти факультету АТЕ було проведено анкетування з питань подальшого співробітництва на партнерських засадах з тренінговим агентством EXPERT-INFO з питань вдосконалення навичок soft skills. На індивідуальну роботу в локальних

групах з питань удосконалення якостей успішності було отримано запит від студентів факультету 1, 2, 3, 4 курсів в зазначеному відсотковому співвідношенні: 58,8%; 82,4%; 75%; 0%; 36,4% - відповідно курсам навчання.

Стратегія розвитку факультету АТЕ побудована на активній співпраці зстейкхолдерами регіону, бізнес-партнерами, науковими установами, тренінг-центрами. Інтеграція та партнерство з роботодавцями регіону дає можливість вдало поєднувати *hard skills* та *soft skills*, що сприяє розвитку та формуванню професійності.

У межах партнерства структурного підрозділу з тренінговим агентством EXPERT-INFO у 2019 році було започатковано пілотний проект з питань надання професійної допомоги здобувачам вищої освіти при підготовці до творчих конкурсів професійного спрямування.

Поєднання роботи викладача-науковця та коуч-тренера дозволило посилити у студентської спільноти в обраній локальній групі навички *hard skills* та *soft skills*. Пілотний проект з підготовки студентів до конкурсу на краще есе «Чому я обираю агро?» за підтримки ДУ «НМЦ інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта» мав позитивний результат. 3 червня 2019 року на AgroPortal.ua було оголошено переможця, який отримав в нагороду безкоштовну поїздку до Берліну. Найкращою стала студентка спеціальності Агрономія факультету АТЕ Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного – Віолетта Індик.

Висновки. Сьогодні професії аграрного напрямку, сфери обслуговування виходять за рівнем затребуваності на одне з перших місць на ринку праці. Але крім професійних знань та вмінь фахівці ОП: «Садівництво та виноградарство», «Агрономія», «Екологія», «Геодезія та землеустрій», «Цивільна безпека», Харчові технології» та «Готельно ресторанна справа» мають володіти системою «м'яких або соціальних» навичок, що носять назву *soft skills*.

Напрацювання *soft skills* не є забаганкою, а об'єктивною вимогою ринку праці. Вища школа має реагувати на ці запити. У процесі підготовки фахівців з напрямів факультету, побудови індивідуальної траєкторії з залученням фахівців університету та зовнішніх партнерів є можливість отримати базові знання та опанувати основні навички *soft skills* завдяки освітньо-виховному процесу, що забезпечує розвиток індивідуальності молоді академічної спільноти структурного підрозділу.

Але для успішного формування вміння застосовувати отримані навички у робочих ситуаціях людина має практикувати їх протягом усього навчання, оскільки вони мають тенденцію до зворотного розвитку. У теперішніх умовах *soft skills* не тільки доповнюють *hard skills* та створюють нові можливості, вони ще сприяють розвитку та формуванню професійності.

Список використаних джерел.

1. Коваль К.О. Розвиток «SOFT SKILLS» у студентів — один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167
2. Астахова В. И. Становление новой образовательной парадигмы на рубеже веков. Вчені записки Харківського гуманітарного інституту «Народна українська академія»: зб. наук. пр. 2004. Т. 10. С. 9–25
3. Ситник Н. І. Управління персоналом : навч. посіб. Кив: фірма «Інкос», 2009. 472 с.
4. Сімакова І. О. Використання кейсового методу для навчання іншомовної професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. Вип. 3. С. 191–195.
5. Україна займає 4 місце в світі за кількістю професіоналів в ІТ-галузі URL: http://businessstv.com.ua/news/ukraine_zaimae_4_mistse_v_sviti_za_kilkistyu_profesionaliv_v_it_galuzi-112.html.
6. Айнгорн Е., Олексив Н. Совершенствование учебного процесса в лучком национальном Техническом университете в рамках реализации проекта Tempus «Promeng». Комп'ютерноінтегровані технології: освіта, наука, виробництво: науковий журнал. 2013. № 11. С. 172–176.
7. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. М.: АСТ, 2009. 480 с.
8. Amadei, B. Engineering for the Developing World // The Bridge. 2004. № 2(34). P. 24–31.
9. Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере/ Справочник по управлению персоналом: научный журнал. 2008. № 9 (сентябрь). С. 124–126.
10. Європейський словник навичок та компетенцій URL: http://disco-tools.eu/disco2_portal/.

Ivanova I., Priss O., Evstafieva K., Taranenko G., Shleina L., Chebanova ., Krasulya Y., Kolomoets-Garkush O. The soft skills development duration in the students of the faculty of agriculture and environment as one of the important factors of forming professional professionals

Summary: The relevance of the acquisition of soft skills by students is substantiated; a list of topics in the context of soft skills that are relevant to higher education students is proposed; the results of monitoring the interaction of the student community with the certified coach, director of EXPERT-INFO at the stage of forming elements of professional communication effectiveness of the future specialist of agrarian direction, sphere of service and other specialties relevant for the southern region of Ukraine are presented.

Key words: "Soft skills", "soft" skills, employment, graduates, youth, planning, systematic, qualities of successful personalities, professional skills.